

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ЗАОЧНОЇ, ДИСТАНЦІЙНОЇ ТА ВЕЧІРНЬОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ

Кафедра журналістики та філології

**ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ «ВОРОЖІЙ» ПРОПАГАНДИ У НАЦІОНАЛЬНИХ
ТА ЗАКОРДОННИХ МЕДІА. АВТОРСЬКИЙ ОГЛЯД
THE MEANS OF COUNTERACTING «HOSTILE» PROPAGANDA IN
NATIONAL AND FOREIGN MEDIA. THE AUTHOR'S OVERVIEW**

Кваліфікаційна робота
освітнього рівня «бакалавр»
студентки спеціальності
«Журналістика»,
освітньої програми «Журналістика»,
групи Жтпн-81-9

Гаврилович Яни Дмитрівни

Науковий керівник –

Іщенко Олена Анатоліївна

доктор філософії,
асист. кафедри журналістики і філології

Гаврилович Я. Д. Засоби протидії «ворожій» пропаганді у національних та закордонних медіа. Авторський огляд [Текст]: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня «бакалавр»; спец. 061 – журналістика / Я. Д. Гаврилович; наук. керівник О. А. Іщенко. – Суми: СумДУ, 2022. – 18 с.

У роботі на основі вивчення національних та закордонних ЗМІ підготовлені огляди про засоби протидії «ворожій» пропаганді в публікаціях про війну в Україні. Зокрема, порівнюється інформація, оприявлюється оціночне ставлення до відображуваних подій.

Ключові слова: пропаганда, «ворожа» пропаганда, способи протидії пропаганді, національні та закордонні мас-медіа, війна в Україні.

ЗМІСТ

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	4
ВСТУП	4
ОПИС ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОЄКТУ	5
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	8
II. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОЄКТ.....	9
ВИСНОВКИ.....	18

І. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

ВСТУП

Пропаганда війни визнається злочином, а тому відповідальність за неї передбачена національним кримінальним законодавством майже всіх країн-членів ООН. Проте не дивлячись на заборони, пропаганда війни все одно існує та поширюється в суспільство за допомогою ЗМІ. Мас-медіа відіграють важливу роль в формуванні громадянської позиції, а тому огляд матеріалів на актуальну проблематику сприяє формуванню об'єктивної картини дійсності.

Для того, щоб не стати жертвою пропаганди та не бути маріонеткою потрібно аналізувати медіа. Існують правила боротьби з дезінформацією. Скажімо, порівняння фактів і аргументів із різних джерел сприяє виокремленню правдивої інформації.

Пропаганда активно поширена в російських та білоруських медіа для політичних мотивів. Процес дезінформації розпочався ще в 2014 році. Впродовж 8 років вона поступово трансформувалась та набувала все більшого масштабу.

Мета роботи – підготовка науково-популярних журналістських оглядів національних та закордонних мас-медіа, у яких репрезентовані приклади протидії «ворожій» пропаганді та маніпуляції в матеріалах про війну в Україні.

Авторський проєкт складається з 3 тематичних оглядів національних та закордонних ЗМІ, рекомендацій щодо протидії засобам «ворожої» пропаганди. Інформаційний привід – повномасштабне вторгнення військ рф на територію України у 2022 р. Авторська ідея полягає у здійсненні аналізу журналістських матеріалів, присвячених висвітленню воєнної тематики у вітчизняних та закордонних мас-медіа.

ОПИС ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОЄКТУ

Огляд – це жанр журналістики, який містить оцінки сукупності однорідних фактів з певної сфери життєдіяльності людей певного часу з метою дати аудиторії об'єктивну і цілісну картину дійсності, своєрідну панораму життя, одну з його сфер.

У науковій літературі виокремлюють такі типи оглядів:

1. Публіцистичний – це тематично систематизовані факти і події, обмежені часовими та просторовими рамками. У такому огляді можуть бути використані раніше відтворені факти – цитати з документальних джерел. Проте їх частка незначна, якщо порівнювати з вперше оприлюдненими фактами [1]. Специфікою відтворення в публіцистичному огляді є панорамування подій та фактів. Такий огляд поєднує в собі декілька аналітичних методів: кореспонденції, статті, листування.
2. Огляди ЗМІ – матеріали преси, радіо і телебачення, створені з метою популяризації публікацій газет і журналів, передача радіомовлення і телемовлення, разом з інформуванням орієнтувати читача в різноманітті журналістських матеріалів, сприяти продажу періодичних видань.
3. Огляд листів – відтворення фактів і подій з листів, їх аналіз, висловлення думок, оцінки авторів щодо них, розкрити причини авторської позиції, щоб показати громадську думку.
4. Огляд преси – це жанр, який рецензує пресу. Його завдання – узагальнити досвід роботи ЗМІ, і містять критичні оцінки, поради та рекомендації [1].

Пропаганда – форма комунікації, спрямована на поширення в суспільстві – світогляду, для впливу на суспільну думку на користь певної спільної справи чи громадської позиції. Пропаганда існує чорна, сіра та біла.

Вид залежить від цілі пропаганди. Так пропаганда здорового способу життя є білою пропагандою [2].

Ворожа пропаганда – чорна пропаганда, яка спрямована на розпал агресії та використовує маніпуляцію для досягнення мети. Мета ворожої пропаганди поширенні агресивного світогляду в суспільство задля захоплення влади на території іншої країни [2].

Протидіяти пропаганді та маніпуляції важливо та можливо, для того щоб не потрапити під вплив пропагандистів потрібно розірвати ланцюг передачі інформації від автора до читача, тому використовувати такі засоби протидії пропаганді:

1. Моніторинг ЗМІ, особливо зарубіжних;
2. Читання лише незалежних та перевірених мас-медіа;
3. Розвиток критичного мислення;
4. Контроль емоцій;
5. Перевіряйте інформацію на вміст фейків (за допомогою Інтернету);
6. Читайте різні джерела та порівнюйте їх. Читайте матеріали з національних та зарубіжних ЗМІ на одну тему, при порівнянні покращується критичне мислення, бо мозок починає задавати питання в спірних моментах;
7. Недовіряйте інформації на «слово». Потрібно перевіряти інформацію на фейки навіть від перевірених людей, яким довіряєте, бо вони також можуть стати жертвами дезінформації та стати її носіями [3].

Джерелами роботи стали різні національні та зарубіжні видання, які використані для аналізу протидії пропаганді. Використані такі матеріали як BBC News, Радіо Свободи, Детектор медіа, чеські видання Vltava та Novinky.

Інформаційним приводом для написання роботи стала дезінформація в медіа, що активно поширюється росією для виправдань повномасштабного вторгнення на територію нашої держави. Пропаганда, яка поширена в країні-агресорці та на підконтрольних їй територіях дезінформує людей.

Важливо розуміти, що частика українців все ще вірить російським ЗМІ, так як багато читає або слухає новини від росіян, і це є інформаційним приводом для надання рекомендацій боротьби з дезінформацією – ми там, де наша увага. Поринаючи в ворожий інформаційний потік, нами легше маніпулювати, щоб цього не було потрібно критично мислити.

Цільовою аудиторією є люди віком від 18 до 60 років, які читають новини про війну в Україні.

Сфера застосування мого авторського огляду – це матеріали про війну в Україні.

Представлений у нашому проєкті огляд національних та закордонних мас-медіа з прикладами протидії ворожій пропаганді, сприятиме формуванню активної громадянської позиції та об'єктивній оцінці сучасних реалій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кривошея Г. П. Теорія і практика журналістики: навч. Посібник. Київ: Видавництво національного авіаційного університету, 2007. 220 с.
2. Пропаганда //Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ : Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 2003. Т. 5 : П - С. 736 с.
3. Вікно Овертона і пропаганда: чому варто уникати російських джерел інформації. URL: <https://uacrisis.org/uk/vikno-overtona-i-propaganda-chomu-var-to-unykaty-rosijskyh-dzherel-informatsiyi>
4. «Ядерна війна проти розуму»: як російська дезінформація і пропаганда діє проти України, НАТО і Заходу? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/protydiya-rosiys%CA%B9kiy-propahandi-dezinformatsiyi/31357962.html>.
5. «Спростування фейків — це найгірший спосіб боротьби проти них». URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/28422/2021-11-01-sprostuvannya-feykiv-tse-naygirshyy-sposib-borotby-proty-nykh/>.
6. War in Ukraine: The making of a new Russian propaganda machine. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-61441192>.
7. Ukraine has been winning the messaging wars. It's been preparing for years. URL: <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/03/28/russia-ukraine-propaganda-misinformation-media-zelensky/>.
8. Jak na propracovanou ruskou propagandu? Poradí nová aktivita projektu Jeden svět na školách. URL: <https://vltava.rozhlas.cz/jak-na-propracovanou-ruskou-propagandu-poradi-nova-aktivita-projektu-jeden-svet-8727472>.
9. Rusko využívá figuranty kesvé propagandě. URL: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/clanek/rusko-vyuziva-figuranty-ke-sve-propagande-40398344>.

II. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОЄКТ

Огляд національних ЗМІ

Позиція України стосовно повномасштабної війни росії є очевидною. Вітчизняні ЗМІ намагаються максимально оперативно та швидко доносити новини щодо бойових дій, які відбуваються на території нашої держави.

Проте ведеться також війна на інформаційному фронті. Російська пропаганда намагається переконувати суспільство у власній правоті. Кожного дня з'являються нові матеріали про те, що насправді війну розпочало НАТО проти рф, а військові дії в Україні лише попереджувальний удар, а не повномасштабне вторгнення з метою анексії частини території України.

В матеріалі Радіо Свободи широко визначені етапи впровадження пропаганди та способи її протидії. Український Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (ЦСКІБ) зробив аналіз інформативного потоку російських ЗМІ, та на основі цього аналізу дав рекомендації по боротьбі з пропагандою. Зазначається, що для зупинення впливу дезінформації на свідомість, потрібно зрозуміти алгоритм дії пропаганди.

Критерії: комплексність (пропаганда поширюється на всіх рівнях починаючи місцевими пресами та закінчуючи виступами президента), анонсування власних провокацій (приписування власних військових дій українській стороні), етапи.

Про етапи потрібно наголосити окремо, бо це є важливим критерієм розуміння дії пропаганди, а в подальшому її блокування. Етапами за словами голови ЦСКІБ Любов Цибульської є:

1. поступове нагнітання («розкачка») – в суспільство викидують матеріал про можливий напад на Росію та про військові навчання, тим самим провокуючи страх в населення;

2. ескалація – приклад, що НАТО не дотримується договорів, тим самим це лише розпалює ненависть до Заходу. Ескалація супроводжується відвертими погрозами;
3. агресивна атака через медіа та соцмережі – супроводжується відвертими погрозами. Прикладом є погрози початку ядерної війни;
4. нормалізація через примус до своїх умов на найвищому політичному рівні – запровадження «спецоперації в Україні».

Любов Цибульська надала інтерв'ю для Радіо Свободи щодо способів протидії пропаганді. Вона наголосила, що дії повинні бути на випередження, потрібно на всіх рівнях суспільства діяти оперативно та розвіювати дезінформацію на рівні уряду. Реагування на пропаганду повинно бути постійним. Потрібно на найвищому рівні заснувати систему, що бути протидіяти дезінформації та реагувати на інформаційні вкиди. Така система потрібна для допомоги населенню в аналізі фактів. Цибульська наголосила на тому, що потрібно українським медіа частіше розповідати про те, хто є українці для того, щоб заглушити російську дезінформацію

Пропаганда є важливою та невідомою складовою війни. Так, в тексті використано уривок цитати російської політологиня Катерина Шульман, зазначає, що пропаганда є « Другою ядерною війною». «На внутрішньому фронті» російська пропаганда націлена на те, щоб «формувати, з одного боку – підтримку держави, а з іншого – пасивність», – Катерина Шульман. В цій цитаті визначено суть російської пропаганди, а саме зробити ілюзію підтримки людей та спровокувати суспільну пасивність та байдужість до військових дій, що відбуваються на сусідній території [4].

Широко розписано про запобігання пропаганді в матеріалі видання Детектор медіа. Видання спрямоване в основному на спростовання дезінформації.

Автор цього матеріалу Ірина Рябоштан надає пояснення, чому саме комплексний підхід повинен бути для ефективної боротьби з пропагандою.

Спростування фейків – це найгірший спосіб боротьби з пропагандою, бо аудиторія запам'ятовує інформацію, що перша з'явилась в інформаційному просторі. Навчати боротися з дезінформацією потрібно ще з дитячого садка, так як потрібно в першу чергу розвивати критичне та аналітичне мислення. Для того, щоб розвинути критичне мислення застосовують різноманітні ігри, тренінг та курси.

Коли йде мова про російську пропаганду потрібно пам'ятати, що вона однотипна. Так заступник директора Texty.org.ua, керівник напрямку журналістики даних Анатолій Бондаренко пояснив, що пропаганда має однакову суть є загрозою, адже розповсюджується за допомогою всіх можливих медіа ресурсів. На його думку, найкращий спосіб захиститися від пропаганди – це читати англійськомовні джерела. Основна маса дезінформації про Україну розповсюджується російською мовою, а тому дуже важливо читати новини з різних джерел та аналізувати їх.

Потрібно виділити доводи заступниці головного редактора проєкту StopFake.org Вікторія Романюк, вона надала пояснення щодо того, яким повинен бути комплексний підхід для боротьби з дезінформацією:

1. Уповноважені органи повинні заборонити розповсюдження російського контенту;
2. На державному рівні покращувати комунікативні можливості з населенням;
3. Підтримувати розвиток українського контенту на всіх українських медіа;
4. Розвивати критичне мислення у населення.

Для ефективного розвитку критичного мислення потрібно створити цікаві умови. І вони уже створені з допомогою віртуальних ігор. Так створена гра «Маніпулятор» практично показує чому створюються дезінформація. Гра спрямована на створення найгіршого ЗМІ з метою стати популярним: в ході гри стає зрозуміло чому журналісти згодні на створення дезінформації та механізм її створення. Така гра показує внутрішній

механізм створення фейкі. А гра «Правда чи фейк» допомагає розвивати критичне мислення та пам'ять. В ігри грає більше молоде покоління, а тому такий метод створений на перспективу.

Вікторія Романюк зауважує: «Оскільки ознаки російської пропаганди – це систематичність та масовість, систематичною й масовою має бути і протидія». Для того, щоб поширювати медіаграмотність потрібно використовувати різні способи взаємодії з населення. Це потрібно для того, щоб кожен міг обрати спосіб який буде йому цікавий. Як відомо саме під час цікавого заняття людина запам'ятовує найбільше інформації.

З вищевикладеної інформації можна зробити висновки, що українські медіа постійно створюють захисний бар'єр від дезінформації. Проте цього замало, бо потрібно розробити комплексну систему заходів протидії дезінформації та розвитку критичного мислення у населення на рівні держави [5].

Огляд англійських та американських мас-медіа

Якщо позиція української преси зрозуміла, то якою є думка англійських медіа? Найвідомішим видання в усьому світі є BBC News. Його філіали є в багатьох країнах світу та вважається всесвітньою службою боротьби з дезінформацією.

В матеріалі про війну в Україні журналісти BBC News спростовують дезінформацію, яка поширюється з російських телеграм каналів та новин.

Розслідування дезінформації вони почали в місті Бердянськ, саме там російські пропагандисти розповсюджують так званий «Южный фронт» в якому розміщують дезінформацію про події, що відбуваються на окупованій території України.

Одним із перших гучних подій стало публікування вбивство двох марокканців, які працювали на Україну та яких вбили російські солдати з метою захисту населення. Проте Бі-бі-сі розшукало одного з двох

марокканців по документам, що були показані в відео. Чоловік виявився живим та більше того він виїхав із України до початку війни. Таким чином незалежне ЗМІ довело, що відео або фото можуть використовувати для доказу дезінформації.

Прикладом фото доказів є фотографії української бібліотеки, де російський репортер знайшов нацистську символіку. Проте немає чітких доказів, які саме книги знайдені, в якому конкретно місці вони були знайдені в бібліотеці. Єдиними книгами показаними в репортажі є книги про війну на Донбасі. Такий матеріал є дезінформацією і журналісти Бі-бі-сі це довели.

Сам «Южный фронт» утворився після вторгнення в Україну російських військ. В матеріалі Бі-бі-сі було з'ясовано, що веб-сайт використовував російський сервер, але коли почав набирати популярності перейшов на американський сервер Cloudflare, який дає можливість сховати власника. Таким чином стає зрозуміло, що ті хто фінансує дезінформацію хочуть залишитися анонімами для того, щоб не нести відповідальність в майбутньому. На каналі працюють молоді люди і за їх словами BBC Russian вони працювали безкоштовно і не знають тих хто створив «Южный фронт».

Після перегляду різноманітних відео, журналістами були знайдені можливі джерела фінансування «Южного фронту». В матеріалі були висвітлені докази з відео контенту веб-сайту, де видно логотип комітету Росія-Донбас, більше того, на фоні цього логотипу було проведено інтерв'ю, а це означає, що за ті хто фінансує діяльність пропагандистського каналу можуть бути пов'язані з незаконною діяльністю на Донбасі.

В матеріалі зазначено про позитивне ставлення до нових мерів окупованих міст. Також представлений фрагмент інтерв'ю з новим мером Бердянська. Однозначно можна сказати, що канал працює на російську пропаганду, бо навіть його створення під час війни, говорить про те, що російських настроїв в Бердянську не було до його окупації.

Матеріал BBC News поступово на прикладі аналізу діяльності одного пропагандистського медіа можна побачити всю діяльність російської

пропаганди. Просто тут вказані малі масштаби, проте дезінформація за своєю природою має одну суть та розповсюджується з усіх можливих медіа з однаковою подачею.

З огляду можна впевнено сказати, що BBC News є дійсно центром боротьби з дезінформацією, бо на прикладі одного матеріалу видно якісну та повноцінну роботу журналістів [6].

Для огляду американського ЗМІ візьмемо видання Washington Post. В матеріалі досліджено вплив мас-медіа на українців. Так автор наголошує, що понад 70 відсотків населення України черпає інформацію лише з українських джерел та повністю довіряє їм. Проте російські пропагандисти довгий час мали вплив на українське телебачення. Згідно з дослідженням автора статті в Центральному державному історичному архіві, російський вплив на українські ЗМІ почався з 1990-х років. В матеріалі подані думки експертів із України, що доводять факти впливу російських олігархів на українське медіа до 2013 року, та таким чином просування кандидатів від росії на високі посади в Україні. Все це відбувалось завдяки пропаганді.

Українське інформаційне поле довгий час було під впливом пропаганди, лише після 2014 року, коли в російських ЗМІ почали активно висвітлювати дезінформацію про події на майдані, люди почали втрачати довіру до медіа, що висловлюють довіру до росії.

Галина Зеленко, завідувачка кафедри політології Національної академії наук України, підрахувала у інтер'ю для Washington Post, що понад 90 відсотків українських ЗМІ колись було забезпечено російськими інвестиціями. Лише після початку військових дій на Донбасі, пропаганда почала слабшати, бо самі люди перестали довіряти їй. Тобто поштовхом до початку аналітичного мислення стали військові дії, які донесли до населення правду.

Після 2019 року Володимир Зеленський почав назначати на керуючі посади в телекомпаніях власних людей, за його правління почали активно працювати СтопФейк і піар Євромайдану.

Аналіз статті засвідчує, що пропаганда десятками років управляла свідомістю населення та неможливо за один рік створити ефективну систему проти дезінформації, бо це повинна бути комплексна, довготривала система, яка ґрунтується на державній підтримці. Проте саме після 2019 року почалось активне впровадження системи боротьби з російською пропагандою. Матеріал показує, що пропаганда відбувається роками, а тому боротьба з нею потрібна постійна. Для того, щоб позбутися хвороби потрібно дізнатися її причину і це буде половина успіху – ось чому так важливо не тільки знати про рекомендації протидії пропаганді, але й знати про те яким чином вона проникає у свідомість населення.

Після огляду американських та англійських медіа стає зрозуміло, що там матеріал про російську пропаганду стосовно України подають в форматі аналізу. Висвітлюють чому інформація є дезінформацією, а уже з таких висновків читач може зробити вибір кому вірити [7].

Огляд чеських ЗМІ

Якщо позиція великих та популярних зарубіжних видань є чіткою та спрямована на аналіз подій та спростування дезінформації, то така європейська країна, як Чехія знаходиться ближче до росії, а тому може бути в зоні ризику пропаганди.

У чеському виданні *Vltava* заявився матеріал, який розповідає читачам про методи боротьби з російською пропагандою. Ще в 2014 році в Чехії був створений проект «Єдиний світ у школах» – метою цього проекту стала боротьба з російською пропагандою. Автор проекту Карел Страхота, який є директором *One World at Schools* наголошує на тому, що вони хочуть показати якою буває дезінформація та розповісти, як із нею боротися. В матеріалі розповідається про методи боротьби з російською пропагандою, що використовують в Чехії. Така боротьба почалась ще в 2014 році, коли російська пропаганда проти України починалась, та

ширилась не тільки на населення росії або України, але й для іноземного населення. Після подій в Україні 2014 року, в Чехії з'явився цей проект, який направлений на навчання не тільки дітей, але й вчителів та батьків. Навчаючи дітей способам протидії дезінформації, батьки також будуть навчатися разом з власними дітьми, таким чином у всього населення буде розвиватися критичне мислення, яке допомагає розпізнавати дезінформацію.

Існує не лише внутрішня пропаганда в росії, але й є матеріали які спрямовані саме на іноземних читачів з метою схилення їх в бік російських інтересів. Дітей навчають розповсюджувати дезінформацію з перших класів, бо навіть в дитячих казках можуть знаходитися пропагандистські елементи.

Матеріал, який показується дітям повинен контролюватися вчителями, бо матеріали які використовуються російськими пропагандистами в основному агресивні. Також особливо обережно підбираються фото та відео про війну в Україні для українських школярів та студентів, що навчаються в Чехії. « Головне, чого хочуть російські пропагандисти, це вичавити емоції зі звичайних людей. Ми намагаємось давати вчителям інструкції про те, як з ним працювати. Це хороша ідея, щоб запитати, які емоції має викликати конкретне повідомлення, відео чи кліп. Якщо ми помістимо сюди страх, наприклад, запитаємо далі: що мені робити, коли мені страшно? Тоді ми швидше зрозуміємо, чому люди розповсюджують такі речі. Вони реагують під якоюсь емоцією. Російські пропагандисти та дезінформатори це дуже добре знають», – робить висновок Карел Страхота. Отже, боротьба з пропагандою формується систематично та починається ще з дитячих років, що дає змогу розвиватися критичному мисленню та протидіяти активно пропаганді в майбутньому [8].

Стаття наступного видання викриває фігурантів, які знаходяться на фото російської пропаганди. З початком війни в Україні масово почали

розповсюджуватися фото, де путін зустрічається з різними людьми: стюардесами, робочими, постраждалими через війну в Україні. Такі фото та відео призначені для підняття статусу керівника в очах російського суспільства. Пропагандисти ставлять на те, що завдяки фото та відео доказам, які прикріплені до матеріалів, довіра до медіа не буде падати. Проте досить швидко почали публікувати в мережі фото, де такі самі люди уже зустрічалися з путіним, але в інших ролях. Також є багато випадків, коли відео просто містить дезінформацію: про це свідчить, наприклад, відео чоловіка, уламок якого мав відірвати частину ноги. Але він втратив його раніше, тому що спочатку відео є видиме кріплення для протезу.

Проте навіть після оприлюднення перших випадків із знаходженням одних и тих самих людей на фото або відео, таке поширення пропаганди в росії залишилось, в інтернеті з часом з'являються нові провальні фото дезінформації, тому потрібно аналізувати всі фото або відео, які представлені в якості доказів. Для того, щоб не поширювати дезінформацію серед інших краще перевірити фото через пошук фото в Google або намагатися знайти схожі відео з участю людей або певної місцевості, з якої можна зробити пропаганду.

Як зазначається в матеріалі, що пропаганда під час війни є звичайною справою, бо навіть після 24 лютого в Чехії активізувалися сайти з російською дезінформацією, проте асоціація CZ.NIC (видає домени для веб-сайтів та в подальшому слідкує за тим, щоб сайти не використовувати дезінформацію) заблокували такі сайти. Швидке реагування на дезінформацію в Чехії є ще одним доказом, того, що там відбувається систематична боротьба з пропагандою на всіх медіа рівнях. Саме така система потрібна Україні для постійної боротьби з російською пропагандою [9].

Отже, в чеських медіа активно спростовують російську пропаганду проти України, розповідають про методи боротьби з нею, а також слідкують за тим, щоб чеські веб-сайти не розповсюджувати російську дезінформацію серед населення.

ВИСНОВКИ

В ході авторського огляду було проаналізовано українські, чеські, англійські та американські мас-медіа: BBC News, Радіо Свободи, Детектор медіа, чеські видання Vltava та Novinky. Всі матеріали стосувалися протидії або спростуванню пропаганди про війну в Україні.

Національні медіа активно спростовують російську пропаганду та розповсюджують методи боротьби з російською дезінформацією. В українських виданнях поширюється макет системи спростування «ворожої» пропаганді, яка повинна діяти постійно та на комплексній основі та запроваджуватися урядом. Така система надасть можливість протистояти пропаганді проти України в майбутньому на постійній основі.

Зарубіжні медіа активно спростовують пропаганду, а в чеських медіа висвітлюють матеріали не тільки спростування окремих матеріалів дезінформації, але й доносять до населення інших країн про засоби протидії пропаганди, які створені на державному рівні: формування навичок медіаграмотності з дитячих років, систематичне вдосконалення протягом життя, розвивати навички аналізу й порівняння інформації про факти і явища з різних джерел, орієнтуватися на іноземні видання (особливо тих країн, які допомагають нашій державі у боротьбі з росією) тощо.

Проте не потрібно довіряти всім медіа на англійській мові, бо в кожному інформаційному просторі є матеріали, що містять дезінформацію, а тому потрібно розвивати критичне мислення та перевіряти інформацію. Український інформаційний простір намагається блокувати будь-яку пропаганду, що використовує Росія. Проте як можна бачити з авторського огляду, навіть англійська мова не може захистити від пропаганди та маніпуляції на тему війни в Україні. Дезінформація може з'явитися в будь-яких матеріалах, а тому потрібно самому навчитися протидіяти маніпуляції та пропаганді.